

Με τον παλό διανοτή και συγγραφέα συζητάς τα θέματα που κρύβονται πίσω από την πλοκή των μυθιστορημάτων του, πίσω από τις ειδόποιες της επικαιρότητας, πίσω από τις συλλογικές συμπεριφορές, πίσω από τις παραδεδεγμένες αλήθειες. Παραμένει ένας αμετανότος σπουδιόλογος, αλλά όταν τον γνωρίσεις βλέπεις ότι διαθέτει και μία ακαταμάχητη παιδικότητα

Ουμπέρτο Εκο

«Πολλές φορές η Ιστορία παράγεται από Ψέματα»

ΡΕΠΟΡΤΑΖ: ΜΙΚΕΛΑ ΧΑΡΤΟΥΛΑΡΗ

Ολφος είχε στην κορυφή του ένα μεσαιωνικό κάστρο και το καρίδι του Μονεταρετίνηνέ ήταν σκαρφαλωμένο τρηγύρια, με θέα τα καταπράστα κυματιστά λαγκάδια και οικείες γνωθές από καστανιές και πλατανιά. Ήναρε χαθεί στους επαρχιακούς δρόμους, απότες ζητώσαμε τηλεφωνικά καθοδήγηση και μια γυναικεία φωνή μάς καθησύχασε. Δεν πέρασαν δέκα λεπτά, κι ένα φιασάκι έστρηψε νευρικά στο πλάτωμα, σαν συγκρυδόμενο. Ήταν ο professorε αυτοπρόσωπο! Ο κορυφαίος σπηλεολόγος και ιστορικός της φύλοσφριάς που μελετά τα κόμικς και τα μαζικά κουλτούρα. Ο πανεπιστήμιος που το 1980 έγινε σταρ της λογοτεχνίας με το «Όνομα του Ρόδου» και το 2010 ξεσήκωσε πολεμική με το «Κοιμητήριο της Πράγας». Ο πατέρας Ουμπέρτο Εκο στην... ήδη τοπική εκδοχή του.

«Ακολουθήστε με!» είπε συντπόμονα. Και σαν να μας ρούφηξε, έξι Ελληνες, σε μια περίπτευτη μυστηριακή και φύλοσφρική, καθημερινή και εξωφρενική, απ' αυτές που αφηγείται στα πολυδιάβασμένα βιβλία του πανιρέουντας τη λαϊκή και την υψηλή κουλτούρα, όπως το κάνει και στη ζωή του.

Την επόμενη μέρα, στο καφεμπάρ του κωφιού πίνοντας ένα οινοσάκι παρέα με τους λιμοκοντόρους και τις τοπικές καλλονές, μάς έλεγε σκεπτικός: «Αυτό που με πονάει περισσότερο στη σημερινή Ιταλία είναι που έχει χαθεί η ντροπή. Δεν υπάρχει τοι-

πα. Ο Μπερλουσκόνι που θα έπρεπε να κρύβεται, επιδεικνύεται και τα κολ γκέρι του κομπάζουν ότι έπαιρναν αμοιβή!».

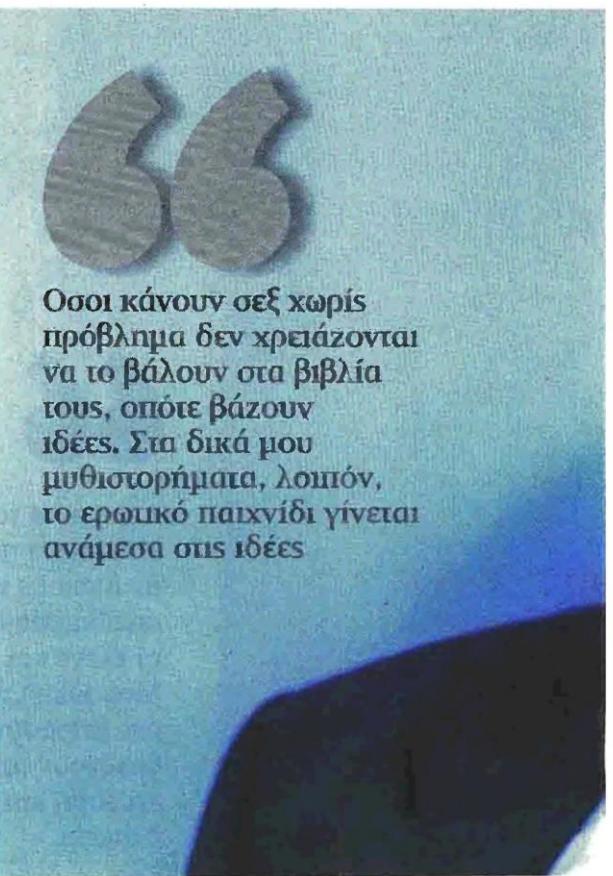
Ο Ουμπέρτο Εκο σε κοιτάζει και ξέρεις ότι το μισόλ του σε έχει προσπέραι σα για να επιξεργαστεί με ίμγιδων ταχύτητα μια ιδέα που θα τη διατυπώσει σε ανύποτη στιγμή. Πρόχρησται από μια μικροστική οικογένεια του Πιεμόντε, με πατέρα λογοτέλη - βετεράνο τριών πολέμων, και μιλάει σαν Γάλλος, ρολάροντας τα ρρρρρρρ. Παρότι πάμπλουτος κάρπη στα έξι μυθιστορήματά του και καταξιωμένος στο ακαδημαϊκό στερέωμα από τα ντάτα του, ζει λιτά και διακριτικά στην εξοχή, χωρίς γραμματέα και χωρίς οικιακή βοήθεια στα πόδια του. Είναι 79 χρονών αλλά μοιάζει 70, και μερικές φορές συμπεριφέρεται σαν παιδί κάνοντας ζαβολίες και σκαντάλες. Καταπίνει μια σοκολάτα κι ένα ούζο κρυφά από τη γερμανίδη γυναίκα του - τη Ρενάτε που τον προσέκει τρυφερά προκαλεί τον συνημπλητή του με αποστροφές του τύπου «ο Λεονάρδο (Ντα Βίντσι) ήταν ένας ιδιοφυής κρετίνος» και γίνεται αιθυρότομος. Εκεί κόψει το κάπτηγμα έξι χρόνια τόρα, αιλά εξακολουθεί να μασάει μια μικρή πίτα. «Αυτό που το κέρδισαν λένε ότι τους λεπίει το τοτιγάρι μετά τον καφέ. Εγώ, και τόρα ακόρη, αν δεν βάλω στο στόμα μου την πίτα δεν μπορώ να πάω στην τουαλέτα!»

Το εξοκικό του, 40 κλμ. έξω από το Ρίμινι, είναι ένα λαβυρίνθιδες σίκημα του 17ου αιώνα, παλιό οικοτρο-

φείο Ιπουσιτών, με έναν ανθισμένο κήπο και μια στενή πισίνα. Μας έμπιασε από την πίσω πόρτα με τον Ανταίο Χρυσοστόμηβον, τον οκνοθέτη Γιώργο Κορδελλά και το συνεργείο της σειράς τηλεοπτικών πορτρέτων «Κέραπές της της εποχής μας» (ΝΕΤ, παραγωγή S. M. art). Άλλα πριν προλάβουμε να προχωρήσουμε, στάθηκε

Ο Ουμπέρτο Εκο και η γυναίκα του Ρενάτε (αριστερά) στο εξοκικό τους με τη Μικέλα Χαρτουλάρη (κέντρο)

Οσοι κάνουν σεξ χωρίς πρόβλημα δεν χρειάζονται να το βάλουν στα βιβλία τους, οπότε βάζουν ιδέες. Στα δικά μου μυθιστορήματα, λοιπόν, το ερωτικό παλχνίδι γίνεται ανάμεσα στις ιδέες

καμαρωτός λέγοντας: «Είναι αιθεντικό!», και μας έδειξε ένα ξύλινο πόδι από εκείνα που φορούν οι πειρατές στα λαϊκά αναγνώσματα.

Ο Εκο έχει εγκαταστήσει το γραφείο του στο υπερυψωμένο παρεκκλήσι στην άκρη του κτιρίου και έκει κλειδώνεται την Αγία Τράπεζα στην αποθήκη του υπογείου, επηβετιονόντας έτσι τη διπλώσεις της ίδιας γενετέλεψης τη χριστιανική πίστη του όταν δρκούσε τη πανεπιστημιακές σπουδές του. Στη βιβλιοθήκα του -ένα μακρύ διάφραγμα στη σοφίτα - έχει 8.000 τόμους (και άλλους 30.000 στην κύρια κατοικία του στο Μάλανο), στην οπάλη της παράστασης βλέπεις μια συλλογή από κινέζικους δράκους - καρταποτούς και σε μια βιτρίνα του διαδρόμου, τις παλιές κούκλες από το κουλούδετρο των παιδιών του όπου ξεχωρίζει... «Πάπας Βοΐβιλα, κα! κα!»

«Σέρετε», μας είπε αφοπλιστικά, «δεν υπήρχα ποτέ από εκείνους τους θεωρητικούς που λαχαρούν μια ζωή να γράψουν κάτι λογοτεχνικό, όπως ο φίλος μου ο Ρολάν Μπαρτ που πέθανε με αυτό το απωθημένο. Εγώ αντιλαμβανόμουν τον εαυτό μου ως πο πρωτοχρόνο από τους λογοτέχνες, επειδή ακριβώς έγραφε θεωρητικά δοκίμα. Και όταν στα 48 μου έγραψα το πρώτο μου μυθιστόρημα, κι έπειτα τα υπόλοιπα, δεν άλλαξα. Ξακολουθώ να αισθάνομαι δύος ένας αθλητής ποδόλατρος, ο οποίος κάπου κάπου οδηγεί αυτοκίντο». Ιστος γι' αυτόν τον λόγο ο μυθιστοριογράφος Εκο λεπτουργεί κρητικά ως σπουδιόλογος, προσπαθώντας να

αποκρυπογραφίζει τον κόσμο μας.

Η δύναμη του ψεύδους είναι μια πραγματικότητα μας λέτε με το καινούργιο σα μυθιστόρημα, όπου παρουσιάζετε πλήθος από θεωρίες συνανασσίες τις οποίες ο κόσμος πιστεύει αλλά δεν διασταύρωνε. Γιατί συμβαίνει αυτό;

...Διπτή κάθε φεύγοντας ενιούντε τις προπήρχουσες προκαταλήψεις. Και ανάμεσά τους ξεχωρίζει εκείνη της διεθνούς συνωμοσίας.

Ο φιλόσοφος Καρλ Πόπερ έγραψε κάποτε ένα θαυμάσιο δοκίμιο γι' αυτό το θέμα, λέγοντας ότι το σύνθροισμό της συνωμοσίας συνοδεύει ολόκληρη την ιστορία του ανθρώπου, ο οποίος προκειμένου στην παρούση την ευθύνη για διάφορα γεγονότα -έχει τη μεταθέτει σε όλους. Άλλο όμως η συνωμοσία και άλλο το σύνθροισμό της συνωμοσίας. Διπτή το να αρνείσει το σύνθροιμο λέγοντας πως έχει να κάνεις με τρελούς, δεν σημαίνει πως δεν υπάρχουν συνωμοσίες. Υπήρξε συνωμοσία για τα δολοφονία του Ιουλίου Καΐσαρα και αποκαλύφθηκε όταν τον σκότωσαν. Υπήρξε η συνωμοσία του Κατελίνα, και αποδείχθηκε όταν τον κατηγορεί το Κικέρων και εκείνος προσπάθησε να το οκάνει. Αρά η συνωμοσία καθαυτή έχει σύντομη ζωή: πετυχαίνει ή δεν πετυχαίνει, δήμος πάντα γίνεται γνωστός. Η συνωμοσία λ.χ. της περιφρητής στοίχησης P2 πέτυχε, ώς έναν βαθμό, εφόδουν είχε πολιτικές επιπτώσεις. Αντίθετα, το σύνθροιμο της συνωμοσίας είναι η διάχυτη πεποίθηση ότι υπάρχει ένα παγκόσμιο σχέ-

«Οι αναγνώστες δεν είναι τόσο νλίθιοι όσο νομίζουν οι εκδότες»

Παραπόρω ότι στο «Κοιμητήριο της Πράγας» σχολάζετε τον πόλεμο των ιδεών ανάμεσα στον σκοταδισμό και την ελεύθερη σκέψη, όπως κάνατε και πριν από 30 χρόνια στο «Όνομα του Ρόδου»...

Όλα μου τα βιβλία είναι μυθιστορήματα ιδεών! Υπάρχουν βλέπετε αυτοί που δεν τα καταφέρνουν στον έρωτα, όποτε έχουν ανάγκη να βάλουν σεξ στα βιβλία τους. Και οι άλλοι που κάνουν σες χωρίς πρόβλημα και δεν χρειάζονται να το βάλουν στα βιβλία τους, υπότε βάζουν ιδέες. Στα μυθιστορήματα μου λοιπόν, το ερωτικό παιχνίδι γίνεται ανάμεσα στις ιδέες. Ακόμη και στον 18ο αιώνα να ζούσα, δεν θα έγραφα τις «Επικίνδυνες σκέσεις» αλλά τον «Καντίνη»!

Οι εποχές στις οποίες τοποθετείτε τα μυθιστορήματά σας συνομιλούν με τη δική μας. Το «... Ρόδο» γράφεται την εποχή που ο Μπερλινγκούερ συντάγει τον ιστορικό συρβισμό, το «Κοιμητήριο...» μιλά για την προταιρία...

Ναι. Ωστόσο θα μπορούσα να το κάνω αυτό ακόμη και γράφοντας για τον άνθρωπο του Νεάντερταλ. Δώστε μου 50 δολάρια και μπορώ να σας βρω αναλογίες με οποιαδήποτε εποχή! Τι εννοού; Ενας φίλος σου που ποτέ δεν αγάπησε, ο Μπενεντέτο Κρότος έχει πει κάτι σωστό: ότι «κάθε ιστορία είναι μια σύγχρονη ιστορία». Ουσ αντικειμενικός και αν είσαι, δηλαδή, δεν παινεί να θέτεις ερωτήματα της δικής σου εποχής. Ουσ και να σέβεται ένας ιστορικός τα ντοκουμέντα μιας άλλης εποχής, ο τρόπος που τα επιλέγει και τα ερμηνεύει απαντά στις ανασυχίες του καιρού του. Εάν λοιπόν έχεις και πολιτικός προβληματισμόν, όπως εγώ, είναι αυτονόμη ότι θα φωτίσεις λ.χ. το θέμα της ελευθερίας και της καταπίεσης κοκ. Οταν έγραφα για τον Μεσαίωνα, εκείνο που πάνω απ' όλα με ενδιέφερε τότε ήταν ότι επρόκειτο για μια εποχή αφεβαίστηκα, εποχή μεταβατική κατά την οποία άλλαζαν όλα και πρότα οι αξεις.

■ **Αρά διαπιδαγωγείτε τον αναγνώστη σας;** Κατά κάποιον τρόπο, ναι. Συνιθωσα το πρώτο κεφάλαιο στα μυθιστορήματά μου είναι δύσκολο, για να του επιβάλλω ένα είδος πειθαρχίας, ώστε αν δεν είναι διατεθειμένος να μπει στο δοκιμασία, να μενει στήτη του. Άλλα από εκεί και πέρα δεν τον υποβάλλω διαρκώς σε γυμνάσια. Αν π.χ. κάποιος χαρακτήρας λέει «Άμπτρα κατάπτω» δεν έχω την απάντηση από τον αναγνώστη να καταλάβει ακριβώς τι σημαίνει αυτή η έκφραση. Μου αρκετό ότι θα ξέρει πως κάποιος είπε «Άμπτρα κατάπτω». Άλλες φορές όμως τον βοηθόδωσα συνεδρία, χωρίς να φάνεται. Κάποια στήμη π.χ. στο «Όνομα του ρόδου» ο καλύγερος - «ντεκέπτη» Γουιλιέλμος με Μπάσκερβιλ φοράει γυαλιά και οι άλλοι μοναχοί του κοιτάζουν σαν καμένοι. Με αυτόν τον τρόπο πληροφόρω τον αναγνώστη ότι τα γυαλιά δεν υπόκεινται ακόμη εκείνη την εποχή. Είναι μια τεχνική για να παραδένετε και εντέλει να εξοικειωθεί με πράγματα που δεν γνωρίζει. Κάτι παρόμοιο κάνω όταν χρησιμοποιώ λατινικά ρητά. Παρ' όλα αυτά παραμένει μυστήριο το πώς εκείνο το βιβλίο που ήταν δύσκολο άγγιξε τόσους αναγνώστες σε όλον τον κόσμο. Για μένα αυτό σημαίνει ότι οι αναγνώστες δεν είναι τόσο πλήθιοι όσο νομίζουν συνήθως οι εκδότες.

SP/ www.milos.gr

διο που εξουσιάζει τις ζωές μας, πάροτρο δεν γνωρίζουμε ακριβώς ποιος το οργανώνει. Κατά την άποψή μου αυτά τα πράγματα πρέπει να τα καταγγέλλει κανείς, διότι άλλως οι προκαταλήψεις επιβιδύνουν, επειδή τα στερεότυπα είναι πολύ ισχυρά. Γ' αυτό και το «Κοιμητήριο της Πράγας», περιστρέφεται γύρω από έναν χαρακτήρα που είναι ικανός να διασειρίζεται και να πουλάει το σύνδρομο της συνιωμοσίας.

■ **Ποια είναι τα σύνδρομα συνιωμοσίας με τη μεγαλύτερη απήκοντη σήμερα;** Από το πιο χαρακτηριστικά είναι το αντικυπρικό σύνδρομο που θεωρεί-

πιας υπάρχει ένα εβραϊκό σκέδιο για την κατάκτηση του κόσμου, το οποίο αποτυπώνεται στα «Πρωτόκολλα των Σοφών της Σιών». Είχα γράψει γι' αυτά από το 1983, σε ένα δοκίμιο για τη μυθοπλασία. Και σ' ένα όλω δοκίμιο, εξηγούσα το 1994 ότι πολλές φορές η Ιστορία παρέμεινε από φέμια. Είναι ψέματα φετικών όπως στην περίπτωση της λεγόμενης Επιστολής του πατέρας Ιωάννη που τον 12ο αιώνα έσπρεψε τη Δύση (τον Μάρκο Πόλο και άλλους) στην εξερεύνηση της Ανταρκτίδας, και «αρνητικά» ψέματα όπως στην περίπτωση των πλαστών «Πρωτόκολλων...» που έμεσα συνέβαλαν στο γινέται το Ολοκαύτω-

μα. Μην ξεκνάτε επίσης τι επιώθηκε για την πιάση των διδύμων πύργων: διτι επρόκειτο για διεθνή συνυποσία που πίσω της κρυβόταν ο Μπους κατά μια εκδοτική, ο Εβραίοι κατά μια άλλη, αλλά πάντως όχι οι Αραβες γιατί θα ήταν, λέσε, πολύ προφανές! Και όταν ο Ερυθρές Ταξιαρχίες απηγαγάντων τον Άλντο Μόρο υπήρχαν πολλοί που έλεγαν πως είναι αδύνατον μερικοί τριαντάρηδες να οργανώσουν μια τέτοια επίχειρη. Δεν τους φανόταν όμως παράξενο που την ίδια εκείνη εποχή υπήρχαν στην Ιταλία 30άρηδες επικεφαλής σε βιομηχανίες ή καθηγητές πανεπιστημίου ή κάτοχοι κορυφαίων βραβείων.

66
Ο Σίλβιο Μπερλουσκόνι συμπεριφέρεται σαν πωλητής μεταχειρισμένων αυτοκινήτων!
Και ξέρετε πώς τα καταφέρνουν αυτοί...

Μερικά εκατομμύρια για μία συνταγή...

■ **Εσείς από ποιον επηρεαστήκατε; Πώς γίνεται ο...**

Ουγγρέρ Έκο;

Είναι δύσκολο να προσδιορίσει κανείς τις επιρροές που λεπτούργησαν στη διαιρέσεων του. Ωστόσο θα μπορούσα να πω ότι ένας συγγραφέας που με επηρέασε χαρίς να φαίνεται πάντα ο Μαντσόνι με τους «Μελλοντικούς» - περίφημο ιστορικό μυθιστόρημα του 1825. Ήμουν τυχερός διότι μου το χόριο ο πατέρας μου πρώτος τον διδαχθώντα στο σχολείο, κι έτοι τον διάβασα ελεύθερα. Όλοι οι Ιταλοί των σικανιτών επειδή τον διαβάζουν υποκρεωτικά. Γ' αυτό και με στενακωρεί που το «Όνομα του Ρόδου» μπάκε στη σχολική ύπηλη. Οποτε βλέπω μαθητή τού λέω: «Μην το διαβάσεις, μπ. Διάβασε το μόνος, αργότερα!».

■ **Ποια είναι η συνταγή του καλογραμμένου μυθιστορήματος;**

Δεν υπάρχει. Την ανακαλύπτει μετά, όταν το έχει οικολόγραψε. Φυσικά, αν μου δώσετε μερικά εκατομμύρια θα οσ πω μια...

■ **Ως αναγνώστης, τι σας ενδιαφέρει να διαθέτει ένα βιβλίο;**

Δεν είναι αναγνώστης είμαι σπουδειόλογος. Αυτά που αναζητώ εγώ δεν απασχολούν αναγκαστικά τον αναγνώστη. Μοι λένε ότι έτοι έτοι κάνω την γοπεία του. Κάι οι γυναικολόγοι όμως περνούν μια ζωή μελετώντας το γυναικείο σεξουαλικό δργανο ήλλα αυτό δεν τους εμποδίζει να ερωτευτούν!

■ **Πώς θα ορίσατε σημειολογικά τον Μπερλουσκόνι;** Συμπεριφέρεται σαν πολιτής μεταχειρισμένων αυτοκινήτων! Και ξέρετε πώς τα καταφέρνουν αυτοί...